

Divitçizâde
Mehmed
Efendi'nin
sandukası

di. Sadettin Nüzhet Ergun'un onu bu tekkenin bânisi olarak göstermesi yanlıştır. 1078 (1667) yılında Gafûrî Mahmud Efendi vefat edince Aziz Mahmud Hüdâyî Âsî-tânesi şeyhi olan Mehmed Efendi bu vazifesini sürdürürken Receb 1090 (Ağustos 1679) tarihinde vefat etti ve Şeyh Camii hazîresinde babasının kabrinin yanına defnedildi.

Devrinin tasavvufî şahsiyetleri arasında önemli bir yeri bulunan Mehmed Efendi şiirleri ve dinî besteleriyle de bu sahalar-daki kudretini ortaya koymuştur. Şiirlerinin bir divanda toplandıği kaydedilmektedir. Güftesi kendisine ait, "Yandım kül oldum aşk meydânında" mısraıyla başlayan ilâhisi, daha sonraki dönemlerde başka bestekârlar tarafından da bestelenmiştir. Güfte mecmualarında bestelediği ilâhilere rastlanmaktaysa da bunların hiçbirinin notası günümüze ulaşmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Uşşâkizâde İbrâhim, *Zeyl-i Şekâik* (nşr. H. J. Kissling), Wiesbaden 1965, s. 561; Safâî, *Tezkiye*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2549, vr. 167^a; Şeyhî, *Vekâyiü'l-fuzalâ*, III, 56, 366, 565, 575; Hasib Üsküdarî, *Vefeyât-ı Ekâbir-i İslâmiyye*, Millet Ktp., Ali Emîrî, Tarih, nr. 620, vr. 20^a; Hüseyin Ayvansarâyî, *Vefeyât*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 1375, vr. 30^b-31^a; Müstakimzâde, *Mecmûa-i İlâhiyyât*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3397, vr. 29^a; *Sicill-i Osmânî*, IV, 183; Hüseyin Vassâf, *Sefîne*, III, 19; Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Musikisi Antolojisi*, İstanbul 1942, I, 40, 76; Zâkir Şükrü, *Mecmûa-i Tekâyâ* (Tayşî), s. 25, 73.

NURİ ÖZCAN

MEHMED EFENDİ, Eğrikapılı (1847-1917)

Son dönem zâkirbaşlılarından,
dinî eserler bestekârı.

İstanbul'un Eyüp semtinde doğdu. Çulha kâhyası Ahmed Efendi'nin oğludur. Rüşdiye tahsilini tamamladıktan sonra Evkaf Nezâreti Evâmîr Kalemi'nde me-

muriyete başladı (1868) ve uzun yıllar burada çalıştı. Mümeyyizlik görevinde iken emekliye ayrıldı. Mehmed Efendi, Otakçılar'da Sertarikzâde Cerrâhî Tekkesi şeyhi Ali Rızâ Efendi'ye intisap etti. Güzel sesi ve zikir idare etmedeki kabiliyetiyle dikkati çekerek Sertarikzâde Tekkesi'nin zâkirbaşısı oldu. Bu tekke ile Eyüp'teki Hatuniye Tekkesi ve Nûreddin Cerrâhî Tekkesi başta olmak üzere birçok tekkede zâkirbaşılık yaptı. Ayrıca seyrü sülûkünü tamamlayıp hilâfet alan Mehmed Efendi 26 Temmuz 1917 tarihinde vefat etti ve Eyüp'te Dâvud Ağa Camii hazîresine defnedildi. Emîr Buhârî Tekkesi şeyhi Mesud Efendi'nin kız kardeşi Zeyneb Hanım'la evli olan Mehmed Bey bestekâr Ali Rıza Şengel'in babasıdır.

Mehmed Efendi, zâkirbaşılıktaki şöretinin yanında dinî eser bestekârı olarak da tanınmıştır. Bolâhenk Nûri Bey'le Hatuniye Tekkesi şeyhi Mehmed Rızâ Efendi'den yüzlerce ilâhi ve tevşîh meşk ederek bu konuda kendini yetiştirmiş, ayrıca neyzen Baba Râşid Efendi'den Hamparsum notasını ve Zekâi Dede'den pek çok dinî ve din dışı eser öğrenerek mûsiki bilgilerini geliştirmiş ve repertuarını genişletmiştir. Mehmed Efendi'nin tevşîh ve ilâhi formundaki yedi eserinin notası günümüze ulaşmıştır. Bunlardan güftesi Yûnus Emre'ye ait, "Hâlet ile bana bir hal göründü" mısraıyla başlayan nevâ ilâhi-siyle güftesi Erzurumlu İbrâhim Hakka'ya ait, "Hak şerleri hayr eyler" mısraıyla başlayan hüseyinî ilâhisi zamanımızda da okunan eserlerindedir. Haftanın belirli gecelerinde evinde tertiplelediği mûsiki toplantılarıyla dönemin ünlü mûsikîşinaslarını bir araya getiren Mehmed Efendi aynı zamanda pek çok talebe yetiştirmiştir. Bunlar arasında oğlu Ali Rıza Şengel ile İzzettin Hümâyî Bey (Elçiçoğlu) özellikle zikredilmelidir.

BİBLİYOGRAFYA :

Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Musikisi Antolojisi*, I, 659-660; Mustafa Rona, *Yirminci Yüzyıl Türk Musikisi*, İstanbul 1970, s. 220; Şengel, *İlâhiler*, I, 26-27; II, 19; III, 164; Töre, *İlâhiler*, VI, 6-7, 108-109; VIII, 6-7; IX, 18; Mehmet Nermi Haskan, *Eyüp Tarihi*, İstanbul 1993, I, 23, 40; Ahmet Hatipoğlu, *Besteleriyle Yunus Emre İlahileri*, Ankara 1993, s. 63, 186; Özalp, *Türk Musikisi Tarihi*, II, 339; Öztuna, *BTMA*, II, 40.

NURİ ÖZCAN

MEHMED EFENDİ, Hanefî (bk. HANEFÎ MEHMED EFENDİ).

MEHMED EFENDİ, Hocazâde (ö. 1024/1615)

Osmanlı şeyhülislâmı.

28 Şâban 975 (27 Şubat 1568) tarihinde Bursa'da doğdu. Babası Osmanlı tarihçisi ve âlimi Hoca Sâdeddin Efendi'dir. İlk eğitimini babasından aldı. Ayrıca Molla Tevfik'ten ve başka hocalardan özel dersler gördü. Kısa ve parlak bir tahsil hayatından sonra yine babasından mülâzemet aldı ve onun nüfuzu ile ilmiye derecelerini birbiri ardınca aşti. Mevcut teamülleri zorlayan bu yükseliş, babasının hocalık yaptığı III. Murad dahil olmak üzere birçok kimseyi rahatsız etti ve tenkitlere yol açtı. 994 Cemâziyelevvelinde (Mayıs 1586) İsmihan Sultan Medresesi müderrisliği pâyesiyile ilmiye mesleğinde göreve başladı. Cemâziyelâhir 997'de (Nisan 1589) Sahn-ı Semân müderrisliği pâyesini aldı. Rebîülâhir 999'da (Şubat 1591) Yavuz Sultan Medresesi'ne, aynı yıl içinde Süleymaniye Medresesi'ne müderris oldu.

Şevval 1000'de (Temmuz 1592) Mekke kadılığına getirildi (Selânikî, s. 278). Cemâziyelâhir 1001 (Mart 1593) tarihinde istifa etti ve kendisine 120 akçe emekli maaşı bağlandı. Ardından Cemâziyelevvel 1004'te (Ocak 1596) İstanbul kadısı, iki ay sonra Damad Efendi yerine Anadolu kazaskeri oldu. Aynı yıl başlayan III. Mehmed'in Eğri seferine babasıyla birlikte katıldı ve padişahın yakınında yer aldı. Daha sonra İstanbul'daki törenlerde çok defa babasının yanında kardeşleri Esad ve Aziz efendilerle beraber bulundu (Selânikî, s. 691, 812). Babası siyasî çekişme içinde olduğu rakiplerinin tesiriyle gözden düşüp 9 Cemâziyelâhir 1005'te (28 Ocak 1597) padişah hocalığından alındığında o da kazaskerlikten azledildi. Hoca Sâdeddin'in yeniden güç kazanıp 1006'da (1598) şeyhülislâmlık makamına getirilmesi üzerine Zilkade 1007'de (Haziran 1599) Rumeli kazaskeri oldu. Babasının 12 Rebîülevvel 1008'de (2 Ekim 1599) vefatının ardından 20 Ramazan 1009'da (25 Mart 1601) görevden alınca inzivaya çekildi. 2 Safer 1010'da (2 Ağustos 1601) Sun'ullah Efendi'nin yerine şeyhülislâm olduysa da 22 Receb 1011'de (5 Ocak 1603) azledildi ve Sun'ullah Efendi tekrar şeyhülislâmlığa getirildi. 20 Safer 1017'de (5 Haziran 1608) dördüncü defa mâzul olan Sun'ullah Efendi'nin yerine şeyhülislâmlığa tayin edildi ve ölümüne